

Crna Gora
Ministarstvo turizma, ekologije,
održivog razvoja i razvoja sjevera

Adresa: IV proleterske brigade broj 19
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 446 314
tel: +382 20 446 227

Izvještaj

**o radnoj posjeti ministra turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Vladimira
Martinovića Evropskoj komisiji,**

10-12. april 2024. godine

Brisel, Kraljevina Belgija

april 2024. godine

UVOD

Ministar turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Vladimir Martinović, u sklopu zvanične posjete Briselu, u periodu od 10-12. aprila 2024. sastao se sa komesarom za životnu sredinu Virginijusom Sinkevičiusom, šefom Jedinice za Crnu Goru i Srbiju u Direktoratu za susjedsku politiku i pregovore o proširenju (DG NEAR) Majklom Milerom i direktorice za međunarodne poslove i klimatske finansije Direktorata za klimatske promjene Dijanom Akoncijom (DG CLIMA).

Sastav delegacije

Za članove delegacije, koju je predvodio ministar turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera Vladimir Martinović, određeni su:

- Nenad Vitomirović, državni sekretar u Ministarstvu turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera;
- Tamara Brajović, v.d. generalne direktorice Direktorata za klimatske promjene i zaštitu prirode, u Ministarstvu turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i
- Sandra Nikolić, PR u Ministarstvu turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

I AKTIVNOSTI

Tokom prvog dana posjete, ministar Martinović sastao se sa šefom Jedinice za Crnu Goru, Srbiju (D2) u DG NEAR, Majklom Milerom.

Šef D2 Jedinice Majkl Miler osvrnuo se na posvećenost Vlade Crne Gore i ostvarenih rezultata u oblasti vladavine prava i ispunjavanja privremenih mjerila u Poglavljima 23 i 24, te očekivanjima da se IBAR dobije prije ljeta, što je ujedno bio preduslov za napredak u ostalim poglavljima. Gospodin Miler je istakao potrebu da se zadrži novopostignuti konsenzus političkog spektra u Crnoj Gori u vezi sa reformama EU, naglašavajući da je proces pristupanja EU zasnovan na učinku, te da se suština nije promijenila. Pomenuo je Novi plan rasta za Zapadni Balkan kojim se izdvajaju značajna finansijska sredstva i planira ulaganje u infrastrukturu, te ukazao na dobru saradnju sa crnogorskim kolegama u pogledu definisanja i usaglašavanja mjera reformske agende.

Kada je riječ o poglavlju 27, istakao da EU želi da uloži sve napore kako bi pomogla Crnoj Gori u ostvarivanju napretka kod ispunjavanja završnih mjerila. Čestitao je na postignutim rezultatima i usvojenom Zakonu o upravljanju otpadom i usvojenoj Nacionalnoj strategiji upravljanja hemikalijama, te podvukao da fokus sada treba da bude na efikasnoj implementaciji. Poručio da je Evropska komisija posvećena, odlučna i spremna da blisko saraduje sa Crnom Gorom na njenom evropskom putu, kroz pružanje adekvatne pomoći, te da Plan rasta za Zapadni Balkan i njegova reformska agenda otvaraju mogućnost za velike potencijalne investicije u razvoju infrastrukture zemlje. Pored navedenog, ukazao na neophodnost sprovođenja suštinskih reformi i usvajanje Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana kao prioriteta. Takođe se osvrnuo i na pitanja turizma i diverzifikacije turističke ponude, uključujući obaveze prema EU vezane za viznu politiku.

Ministar Martinović je istakao snažnu posvećenost pregovaračkom procesu i spremnost za intenziviranje aktivnosti na realizaciji 251 obaveze iz Akcionog plana za ispunjenje 8 završnih mjerila u oblasti životne sredine i klimatskih promjena - Poglavlje 27. Zahvalio se na kontinuiranoj podršci i ocjenio saradnju sa DG NEAR, kroz projekat EU4Green, veoma uspješnom, istaknuvši značaj finansijske podrške za nastavaka realizacije projekta TRATOLOW u nadležnosti DG CLIMA, posebno u svjetlu potreba za dostizanjem ambicioznih klimatskih ciljeva EU. Ukazao na potrebu da postojeći mehanizmi – projekti, kao što su EU4Green i TRATOLOW, posredstvom kojih se dobijaju mišljenja EK na propise u kraćim rokovima, nego uobičajeno, budu kontinuirani, te zatražio da se razmotri pokretanje dodatnih projekata u saradnji sa linijskim direktoratima DG CLIMA i Direktorat za životnu sredinu (DG ENV), kao i Delegacijom EU u Podgorici (DEU), što se pokazalo kao izuzetno korisno, a posebno u svjetlu potrebe sprovođenja sistemskih kampanja podizanja svijesti javnosti o značaju zaštite i očuvanja životne sredine, upravljanja i valorizacije zaštićenih područja, kao i upravljanja otpadom. Osvrnuo se na značajne rezultate u poglavljima 23 i 24, a u vezi sa Poglavljem 27 u dijelu eko kriminala, a koji daju podsticaj za ostala poglavlja.

Naglasio krovnu ulogu Ministarstva u pogledu realizacije obaveza u Poglavlju 27, te značaj međuinstitucionalne saradnje i multisektorskog pristupa realizaciji definisanih mjerila.

Upoznao Milera da je u finalnoj fazi priprema Šestog izvještaja o realizaciji Akcionog plana za završna mjerila (AP27), za period septembar 2023 - februar 2024. koji će sadržati stepen realizacije obaveza, čije usvajanje na Vladi se očekuje do sredine aprila, a dostavljanje EK do kraja aprila 2024.

Ministar se osvrnuo i na potrebu ubrzanja procesa provjere stepena usklađenosti propisa sa evropskom pravnom tekovinom, te tražio dobijanje saglasnosti na Zakon o šumama, koji je dostavljen EK 30. decembra 2023. Na toj liniji naglasio da je navedeno posebno važno za krovne propise, jer prolongiranje donošenja istih odlaže donošenje podzakonskih akata, a samim tim i implementaciju u ovim ključnim oblastima.

Kada je riječ o krovnim zakonima, najavio je dostavljanje Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača, te informisao da je posredstvom EU4Green projekta ekspertskom timu dostavljen Zakona o zaštiti prirode.

Osvrnuo se na značajan iskorak u oblasti upravljanja otpadom, usvajanjem Zakona o upravljanju otpadom u Skupštini 4. aprila 2024. koji otvara novi regulatorni okvir, i ponovio neophodnost podrške EK za nastavak aktivnosti na usklađivanju kroz donošenje podzakonskih akata, kao i dijelu implementacije, naglašavajući proširenu odgovornost proizvođača (EPR).

U dijelu zaštite prirode, **ministar Martinović** informisao da je angažovan tima za izradu Nacionalne strategije biodiverziteta sa akcionim planom, dok su u toku aktivnosti na uspostavljanju upravljačke strukture za Ulcinjsku Solanu. Naveo da se radi na Nacrtu ugovora o osnivanju Društva sa ograničenom odgovornošću od strane Vlade i opštine Ulcinj, dok su u pregovore uključeni i Ministarstvo finansija i Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (MERT), a čime će se osigurati odgovorno upravljanje ovim zaštićenim područjem. Kada je riječ o obavezama u dijelu klimatskih promjena, informisao da će Zakon biti donešen do kraja drugog kvartala ove godine, a sve obaveze iz Akcionog plana za završna mjerila za klimu realizovane do kraja 2025. godine.

Pozdravio napore Evropske unije da se pomogne zemljama Zapadnog Balkana kroz Novi Plan rasta, te naglasiti da je naše ministarstvo uključeno u stub tri koji se odnosi na Digitalnu i energetska/zelenu tranziciju.

Ukazao da je crnogorska strana svjesna reformskih mjera koje je neophodno sprovesti, apostrofirajući da se uz podršku Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF) sprovodi projekat koji ima za cilj uspostavljanje nacionalnog sistema praćenja, izvještavanja i verifikacije (MRV) emisije gasova sa efektom staklene bašte.

Predložene su tematske video-konferencije, razmjene eksperata i službenika u cilju podrške transpoziciji i implementaciji propisa u dijelu prirode, otpada i klime.

Na samom kraju sagovornika je informisao da je za kratak period tokom kog je na čelu tima MERT-a ostvaren rezultat kada je riječ o pravnom okviru, kako kroz usvajanje zakona, i propise koji su u proceduri ili će se brzo naći, tako i u dijelu implementacije.

Ukazao na političku stabilnost i posvećen rad Vlade na ispunjenju završnih mjerila, koji će uz podršku EU rezultirati dostizanjem punopravnog članstva.

Na osnovu navedenog zaključeno je sljedeće:

- Neophodna je uključenost velikog broja institucija koje imaju obaveze u Poglavlju 27 i iste iziskuju kompleksno rukovođenje procesom od strane MERT-a, po prirodi zahtjevnog Poglavlja, posebno u dijelu implementacije i nadzora nad primjenom transponovanog EU akta;
- EK će pružiti značajnu finansijsku podršku, kroz Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA), regionalne projekte EU4Green i Tratolow, uključujući Operativni program, čime će se postići spremnost za upravljanje budućim sredstvima EU i kroz zahtijevane tranzicione periode, napominjući da u tom kontekstu predstoji tješnja saradnja;
- Neophodno je informisati EK o uslovima Svjetske banke za dobijanje zajma za Zakon o šumama, nakon čega će se EK i zvanično izjasniti;
- Prilikom planiranja dinamike usvajanja propisa treba uzeti u obzir rokove EK, kako bi mogla mobilisati vlastite resurse, te da se koristi jedan zvanični kanal komunikacije kada je propis u zreloj fazi;
- Neophodno je fokusirati se na pravednu tranziciju, ocjenjujući da se takođe radi o kompleksnom pitanju, koje zahtijeva usklađivanje sa Direktivom o industrijskim emisijama, kao i potrebu da se

definiše datum za zatvaranje Termoelektrane Pljevlja, procjenjujući da se radi i o politički kompleksnom pitanju;

- EK očekuje sveobuhvatnu samoprocjenu završnih mjerila, kako bi se išlo sa pristupom mjerilo po mjerilo. Ukazali da postoje djelovi koji imaju zeleno svjetlo i bilježe rezultate, dok je više mjerila u kojima postoje brojne kompleksne izazovne obaveze, koje zahtijevaju veliki rad;
- Intezivirati aktivnosti vezane za Ulcinjsku solanu, sadržane u Akcionom planu za ispunjenje završnih mjerila, kao i obavezu donošenja Nacionalne strategije za biodiverzitet;
- Crna Gora da pokaže napredak u dijelu jačanja administrativnih kapaciteta u naredne dvije godine, uz Operativni program kao raspoloživi mehanizam;
- U dijelu Civilne zaštite, potrebno je dostaviti Izvještaj o upravljanju rizicima, za koji je rok bio januar 2024;
- Neophodno da relevantne institucije ostanu fokusirane na završna mjerila i pokažu da proces ide naprijed;
- Sagovornici saglasni da će zatvaranje Poglavlja 27 biti na samom kraju, uz Poglavlje 23 i 24, uzimajući u obzir obimnu pravnu tekovinu, koju je potrebno transponovati u nacionalni zakonodavni okvir, kao i kompleksnost i finansijsku zahtjevnost Poglavlja 27 u dijelu implementacije.

Tokom drugog dana posjete, ministar Martinović se sastao sa direktorkom za međunarodne poslove i klimatske finansije DG CLIMA, Dijanom Akoncijom.

Ministar Martinović uvodnim izlaganjem istakao je snažnu posvećenost procesu i ukazao na intenzivirane aktivnosti na realizaciji obaveza iz *Akcionog plana za završna mjerila u Poglavlju 27 – Životna sredina i klimatske promjene*, a koje se odnose na klimatske promjene, u cilju ispunjenja završnog mjerila u ovoj oblasti i daljeg doprinosa zatvaranju Poglavlja 27. Takođe, prenio je poruke koje je apostrofirao i na sastanku sa Majkl Milerom te se zahvalio na kontinuiranoj podršci Evropske komisije (EK) posredstvom projekta TRATOLOW u nadležnosti DG CLIMA i izrazio zabrinutost ukoliko se projekat ne nastavi nakon juna 2024. ili se nastavi pod okriljem EU4Green projekta DG NEAR-a, uzimajući u obzir zahtjevnost i specifičnost teme koja nesumnjivo zahtijeva uključenost DG CLIMA. S tim u vezi, ministar podvukao važnost navedenog projekta, posebno u susret planiranom dostavljanju na mišljenje Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača, posredstvom kog je moguće angažovanje eksperta za provjeru stepena usklađenosti propisa. Ocijenio da bi navedeno u velikoj mjeri ubrzalo proces, imajući u vidu nedovoljne kapacitete i duge procedure EK za navedene aktivnosti.

Pored navedenog, ukazao i na značaj dalje finansijske podrške za nastavak realizacije projekata, posebno u svjetlu potreba za dostizanjem ambicioznih klimatskih ciljeva EU.

Na toj liniji podvukao važnim potrebu za finansijskom, stručnom i tehničkom podškom u cilju potpune spremnosti za punopravno članstvo, danom zatvaranja poglavlja, kroz izradu strateške mape puta za klimatske promjene, kojom će se identifikovati sve obaveze relevantnih institucija za Poglavlje 27, u pogledu izvještavanja, kao buduće punopravne članice EU, uz prepoznata uska grla i mehanizme za prevazilaženje istih.

Direktorica za međunarodne poslove i klimatske finansije, **Diana Akoncija** zahvalila ministru na sveobuhvatnom osvrtu na pitanja klimatskih promjena i aktivnosti koje se sprovode u Crnoj Gori, te adresirala sve navedene tačke uz brojne pohvale za rad u ovoj kompleksnoj podoblasti. **Čestitala Crnoj Gori, kao prvoj i jedinoj zemlji Zapadnog Balkana koja je uspostavila Nacionalni sistem trgovine emisijama (ETS), čime je pokazala veći nivo spremnosti u odnosu na ostale zemlje Zapadnog Balkana.**

Aprostrofirala da EK izuzetno uvažava napore i aktivnosti na finalizaciji *Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača*, u cilju potpune usklađenosti sa pravnom tekovinom EU, te ponudila da DG CLIMA neformalno da komentare na Zakon, a prije dostavljanja propisa zvaničnim kanalima komunikacije.

S tim u vezi, ministar i ambasador zahvalili su na velikodušnoj ponudi, posebno imajući u vidu dugačke birokratske procedure koje iziskuju dostavljanje EK Nacrta zakona uz prateću dokumentaciju, i dobijanje komentara u najboljem slučaju nakon tri mjeseca, dok bi navedenim direktno bile integrisana ključne smjernice i samim tim ubrzan proces.

Konstatujući da su važni koraci preduzeti, **direktorica** navela da su spremni i raduju se bliskoj saradnji, uključujući razmjene eksperata, na određeni period, uz razmatranje mehanizama posredstvom kojih bi se isto odvijalo. Takođe, ukazala da do sada nije bilo razmjene službenika u cilju usavršavanja, te da mogu biti predmet razgovora se sektorom zaduženim za ljudske resurse, dok bi isto zahtijevalo finansiranje sa crnogorske strane. Nadovezujući se, ambasador Marković istakao da su u toku pregovori sa Direktoratom EK za ljudske resurse u cilju potpisivanja Okvirnog sporazuma i kreiranja osnova za dalje aktivnosti po ovom pitanju. S tim u vezi, **Akoncija** istakla da se raduju da ugoste crnogorskog eksperta za klimu.

Zaključila da je posebno važno ulaganje u administrative kapacitete u dijelu klimatske politike, koja je izuzetno kompleksna, te istakla snažnu podršku EK ovom procesu i ohrabrila crnogorsku strana na ukazivanje potreba.

Tokom posjednog dana posjete, ministar Martinović se sastao sa komesarom za životnu sredinu Virginijusom Sinkevičijusom.

Ministar Martinović se na samom početku osvrnuo na rezultate Vlade Crne Gore u pogledu vladavine prava i ispunjavanja privremenih mjerila u poglavljima 23 i 24, kao preduslova za napredak u ostalim poglavljima, koji daju dodatan podstrek za ubrzanje aktivnosti na realizaciji obaveza u Poglavlju 27 – Životna sredina i klimatske promjene. Istakao snažnu posvećenost institucija procesu i ukazao na intenzivirane aktivnosti na realizaciji 251 obaveze iz *Akcionog plana za završna mjerila u Poglavlju 27*, u cilju ispunjenja 8 završnih mjerila u ovoj oblasti i privremenog zatvaranja Poglavlja 27. Naglasio da Crna Gora ostvaruje napredak i predano radi na obavezama iz Akcionog plana, stavljajući poseban akcenat na zaštitu prirode i upravljanje otpadom.

Posebno naglasio potrebu dobijanja mišljenja EK o stepenu usklađenosti nacionalnih propisa sa EU akcijem u kraćim rokovima, osvrćući se na propise koji će u kratkom roku biti dostavljeni EK, i to Zakon o prirodi i Zakon o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena i zaštiti ozonskog omotača.

U dijelu propisa, informisao i da je u Skupštini usvajan Zakon o upravljanju otpadom, krovni zakon u ovoj oblasti.

Komesar Sinkevičijus je čestitao imenovanje i poželio uspješan rad ministru Martinoviću u predstojećem mandatu, izrazivši zadovoljstvo u pogledu buduće saradnje direktorata koji su u njegovoj nadležnosti sa Ministarstvom turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

Osvrnuo se na činjenicu da je Poglavlje 27 kompleksno i finansijski zahtjevno, ocijenivši fundamentalnim ubrzanje procesa ostvarivanja konkretnih rezultata, posebno u oblastima: kvaliteta vazduha, otpada, voda i prirode, u kojima je poslednje tri godine bilježen ograničen napredak. Naveo da usvajanje Zakona o upravljanju otpadom predstavlja ohrabrujući signal, te čestitao na navedenom, naglasivši neophodnost daljeg rada na implementaciji i motivisao na pronalaženje izvora finansiranja kako bi se odgovorilo na sve potrebe.

Takođe, kada je riječ o pitanjima upravljanja otpadom, ukazao da je realizacija obaveza izuzetno kompleksna i finansijski zahtjevna, te pomenuo šest tranzicionih perioda definisanih Pregovaračkom pozicijom prilikom otvaranja ovog Poglavlja 2018. godine.

Takođe, u dijelu otpada, ukazana je podrška u daljim aktivnostima u cilju izgradnje kapaciteta za proces implementacije Okvirne direktive o otpadu, uspostavljanja produžene odgovornosti proizvođača, uz osiguranje neophodne infrastrukture i rješavanje pitanja nelegalnih odlagališta.

U dijelu finansija, **komesar Sinkevičijus** se osvrnuo na glavni mehanizam EU, Finansijsku perspektivu 2021-2027 (IPA III) Operativni program, kojim su programirana sredstva za životnu sredinu u cilju ispunjenja završnih mjerila.

Pozdravio je veliko interesovanje Crne Gore za pristupanje LIFE Programu EU i informisao da je u toku postupak izrade Ugovora o pristupanju, kao i da crnogorska strana može očekivati dostavljanje istog u najkraćem roku.

Posebno istakao pitanje Ulcinjske solane i izrazio očekivanja da se nastave aktivnosti u pogledu osiguranja održivog upravljanja i zaštite ovog područja.

Komesar je zaključio da su vrata EU širom otvorena, te da je na Crnoj Gori da iskoristi šansu i bude sljedeća članica EU, na šta je obavezuje veliko povjerenje i visoka podrška građana procesu pristupanja EU.

Na samom kraju, ministar izrazio očekivanje da će sljedeća posjeta Briselu biti obilježena potpisivanjem Ugovora o pristupanju Crne Gore LIFE Programu Evropske unije.

II ZNAČAJ POSJETE

Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promjene je jedno od najzahtjevnijih poglavlja u procesu pristupanja Evropskoj uniji. Nakon završetka aktivnosti na realizaciji privremenih mjerila za Poglavlje 23 – pravosuđe i temeljna prava i Poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost, u fokusu Evropske unije biće realizacija završnih mjerila iz navedenog poglavlja. U tom smislu, pokrenute su aktivnosti na što efektivnijoj realizaciji završnih mjerila, koja su sažeta u Akcionom planu. U cilju upoznavanja sa dosadašnjim rezultatima organizovan je sastanak sa komesarom za životnu sredinu, okeane i ribarstvo, Virginijusom Sinkevičijusom i šefom Jedinice za Crnu Goru i Srbiju Majkl Milerom. Takođe, na toj liniji jako je važno bilo ukazati da postoji potreba za finansijskom, stručnom i tehničkom podrškom u cilju potpune spremnosti za punopravno članstvo, danom zatvaranja poglavlja, u svim podoblastima.